

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію С.М. Холодинської «Теоретико-практичний паритет спадщини Михайля Семенка в контексті української моделі футуризму: культурологічний аналіз», що подана на здобуття наукового ступеня доктора культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Дисертація Світлани Миколаївни є фундаментальним дослідженням теоретико-практичної спадщини одного із найяскравіших представників українського «розстріляного Відродження» Михайля Семенка – поета, засновника і теоретика українського футуризму. За своєю суттю, дисертація виконана в межах найактуальнішої проблематики сучасності – збереження і популяризації української культурної спадщини. Авторка не випадково звертається до теми реконструкції творчості Семенка – фігури яскравої, творчої, з власним світосприйняттям і потужною енергетикою, яка зуміла зібрати навколо себе однодумців – поетів, художників, музикантів, акторів. Це була нова генерація людей з високим почуттям громадянського обов'язку, які взяла на свої плечі тягар відповідальності за побудову нового мистецтва, співзвучного з часом. Прориваючись через «терні до зірок», вони намагалися створити щось нове, неповторне в мистецтві. Їх експерименти не завжди були вдалим, але це були пошуки (хто з нас не помилявся?).

Цінність роботи, на мій погляд, не тільки і не стільки в аналізі поетичної і теоретичної спадщини Семенка, а у відтворенні широкої панорами культурного життя бурхливої постреволюційної епохи, творчої атмосфери, яка панувала в українському суспільстві того часу, та трагічної долі людей талановитих, неординарних – з їх творчими злетами і падіннями.

Довгі роки з пам'яті, яка транслиувалася радянською владою, викреслювалися події цього історичного періоду, і лише зі здобуттям незалежності країни українська культурна спадщина стає об'єктом наукових досліджень і культурної пам'яті, яка охоплює все нові дані, включаючи їх у нові контексти. Оголоючи зріз культурного

поля першої третини XX століття, авторка підходить до його вивчення з позицій сучасних парадигм, але в цьому-то і полягає реалізація принципу діалогу культур.

Отже, дисертація орієнтована на концептуальне відтворення процесів формування і розвитку українського футуристичного руху через призму творчо-пошукової діяльності Михайла Семенка. Аналізуючи дисертаційну роботу, у першу чергу, відзначу логіку побудови алгоритму дослідження, чітке формулювання проблемних «вузлів», про що свідчить архітектоніка праці. Основна частина дисертації містить такі структурні елементи: вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

У **вступі** обґрунтована актуальність теми дисертації, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано теоретико-методологічні засади та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, а також особистий внесок здобувача.

У параграфах, що складають **перший розділ «Авангардний рух: культуротворчий потенціал футуризму»**, презентуються загальні настанови дисертації. Дослідження починаються з компаративного аналізу українського, італійського та російського футуристичних рухів: осмислюються хронологічні межі процесу становлення національних моделей футуризму та їх філософсько-ідеологічне підґрунтя. Вивчається рівень наукової розробки проблеми, а також базові дослідницькі стратегії, вироблені у межах провідних напрямків та шкіл гуманітаристики.

Спираючись на сучасні наукові розвідки, авторка наголошує, що «в хронологічному аспекті «українська модель футуризму» виявилася наймолодшою і, з одного боку, мала змогу опертися на дві попередні – італійську та російську, – а з іншого, створювала власний культурний простір, не апробований ані італійцями, ані росіянами» (дис. с.35). Окреслюючи недосліджене поле феномена, п. Холодинська визначає задачі дослідження та вироблює його алгоритм, базуючись на інтегративному культурологічному підході.

Найцікавішим у теоретичному плані є **другий розділ «Михайль Семенко як фундатор української моделі футуризму: шляхи творчої самореалізації»**. Парадигмальною основою дослідження є уявлення про теоретико-практичний паритет спадщини Михайля Семенка. У культурологічному контексті авторка зупиняється на концептуальних орієнтирах засновника футуризму, аксіоматизації його теорії, понятійному апараті футуристичної концепції та ідеологічних чинниках творчості поета, що аналізуються у ракурсі української моделі футуризму.

У дисертації переконливо доведено, що теоретична платформа футуризму базується на парадигмах гуманітарного знання порубіжжя XIX–XX століть. Власне, йдеться про інтуїтивістську філософію А. Бергсона, на підставі якої Семенко формулює відому тезу: «творчість є інтуїція, теорія є напрям інтуїції» (дис., с.135). Акцентується увага на деструктивному характері ідей поета. Закликаючи до кардинального оновлення мистецтва, він пропонує «знищити класичне мистецтво» (дис., с.120), зруйнувати все те, «що вміщувало в себе поняття мистецтво минулого» (дис., с.120). Відзначається, що поет «не тільки намагався «зруйнувати» описовість у представленні футуризму, а й «напрацьовував» ті поняття, котрі реально підсилювали позиції та правомочність експериментальних пошуків усіх художніх угруповань» (дис., с.196).

Об'єктом аналізу у дисертації стає категоріальний апарат футуризму, що містить такі поняття, як: «кверо-футуризм», «пан-футуризм», «деструкція–конструкція», «інтеграція», «фактура», «динамізм». Більш того, поет «декларує необхідність оперування «синтезованими» новоутвореннями» (дис., с.131), такими як поезія та живопис, поезія та музика, разом з тим залишаючи пріоритет за поезією (точніше її майбутньою модифікацією – поезомалярством).

Інший компонент теоретичної платформи Семенка, на який звертає увагу Світлана Миколаївна, – ідеологічний, спрямований на переоцінку явищ минулого. Поет спочатку з наснагою сприймає марксистсько-ленінську концепцію, у межах якої обґрунтовує ідеологічну функцію мистецтва. У його творах з'являються терміни «комунізм», «комуністична культура», «комуністична ідеологія». К

У цьому контексті у дисертації послідовно розкривається концепт футуризму.

У **третьому розділі «Естетико-культурологічні засади футуристичної поезії Семенка»** Холодинська продовжує міркування щодо творчих пошуків поета. Акцентована увага на трансформації його ціннісної системи, внаслідок чого на зміну романсової лірики раннього періоду творчості приходять футуристичні ритми вільного вірша (верлібу), зникає ідеалізація сільського життя, починають домінувати урбаністичні образи, простежується тенденція до синтезу (синестезії) мистецтв, «що дозволило йому в досить стислий період «перевести» традиції української поезії в принципово нову площину» (дис., с. 238).

Констатується, що, звертаючись до ідеї «поліфонії мистецтв» (як інтерпретував «синтез мистецтв» В. Кандинський), Семенко «не лише намагався теоретично обґрунтувати її, а й «сформував» специфічний термін – «поезюмалярство», – користуючись яким і представив власне розуміння доцільності розвивати мистецтво на підґрунті синтезу різних його видів» (дис., с. 246).

У пошуках основи для створення творчого портрету Семенка авторка звертається до літературного простору футуризму (**четвертий розділ «Футуризм як складова української культури: досвід персоналізованого підходу»**), простежує зв'язок українського футуризму з європейським авангардизмом (**п'ятий розділ «Європейський авангардизм і український футуризм: становлення творчого діалогу»**).

Отже, у дисертації послідовно в контексті української моделі футуризму обґрунтовується вихідна концептуальна парадигма щодо теоретико-практичного паритету в творчості Михайля Семенка.

Позитивно оцінюючи працю п. Холодинської, висловлю деякі критичні міркування:

1. Авторка зазначає, що нею «вперше обґрунтовано «...» доцільність введення в широкий теоретичний ужиток формально-логічної структури «українська модель футуризму», змістовним визначенням якої є визнання єдиного часового виміру – «майбутнє» (дис., с.27). Однак, чи достатньо для введення нового терміну лише

перекладу з французької слова «футуризм» (фр. le futur – будуще)? Вважаю, для більш якісного викладу матеріалу бажано було би на початку роботи надати чітке авторське визначення «української моделі футуризму» та розкрити суттєві ознаки цього нового конструкту.

2. На мій погляд, у дисертації присутнє деяке протиріччя. Стверджується, що «уперше показано теоретичну перспективність застосування основних засадничих положень культурологічного аналізу – міжнауковість, діалогізм, біографізм, персоналізація, регіональний підхід – задля цілісного відтворення багатоаспектної спадщини М. Семенка» (дис., с. 27). Водночас, визнається, що у цьому ж контексті «культурологічний аспект аналізу авангардного мистецтва присутній в літературознавчих дослідженнях А. Білої» (дис., с. 61), О. Оніщенко (дис., с. 90) та інших науковців.

3. Холодинська надзвичайно активно спирається на цитування авторитетних науковців, але це не додає новизни дослідженню, а, навпаки, часто затуляє, розмиває її власні думки.

4. Дещо відірваним від теми міркувань у дисертації уявляється четверта глава «Футуризм як складова української культури: досвід персоналізованого підходу» (дис., с. 274–364), де ретельно викладаються факти з біографії близьких до футуризму (і не дуже близьких) представників українського мистецтва. Матеріали лише віддалено стосуються головної теми і виглядають штучним додатком.

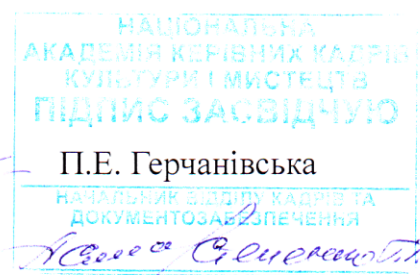
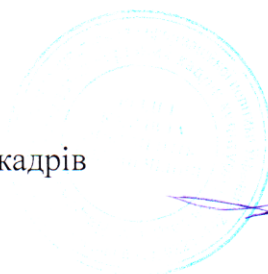
5. Хотілося б бачити точку зору авторки на такі питання, як: 1) співвідношення принципу «деструкції» в концепції М. Семенка (дис., п. 2.3.2) та принципу «деконструкції» Жака Дерріди; 2) бінарна опозиція «український футуризм – футуризм в Україні». Це додало би компаративного моменту її роздумам та більшу культурологічну вагу дисертації.

Звісно, ці особливості дисертації Світлани Миколаївни хоча і дещо впливають на загальне уявлення про композиційну довершеність її праці й авторську вправність у поданні матеріалу, але не руйнують загального позитивного враження від дисертації.

Оцінюючи дисертаційну роботу, особливо підкреслюю актуальність обраної теми в умовах українських реалій. Чітка структура роботи, логіка викладання матеріалу, вільне володіння літературною українською мовою дозволили Світлані Миколаївні розкрити складні процеси, що відбувалися в українському суспільстві на початку ХХ ст. Авторські публікації та автореферат повно відбивають основний зміст дисертації, а її ідеї оприлюднені на наукових конференціях.

Спираючись на вищезазначене, з урахуванням наукової новизни обстоюваних у роботі наукових положень, теоретичної та практичної значущості досягнутих у ній результатів, можна стверджувати, що дисертація «Теоретико-практичний паритет спадщини Михайля Семенка в контексті української моделі футуризму: культурологічний аналіз» має завершений, цілісний, авторський характер, відповідає вимогам МОН України до докторських дисертацій (пп. 9–13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567), а її авторка – **Холодинська Світлана Миколаївна** – заслуговує на присудження ступеня доктора культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Офіційний опонент:
доктор культурології, професор,
завідувач кафедри культурології
та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури та мистецтв

П.Е. Герчанівська

НАЧАЛЬНИК СЛУЖБИ КАДРІВ ТА
ДОКУМЕНТОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ